

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

مقالات

بر گرانه های کتاب

«الغدير في الكتاب والسنة و الادب»

غلام حسين زينلي

موسسه تحقيقات رايانه اي قائميه اصفهان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بر کناره هاي كتاب « الغدير في الكتاب و السنة و الادب »

نويسنده:

غلامحسين زينلی

ناشر چاپي:

مؤلف

ناشر دييجيتالي:

مركز تحقيقات رایانه اي قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	بر کناره های کتاب « الغدير في الكتاب و السنة و الادب »
۶	مشخصات کتاب
۶	اشاره
۱۱	راویان واقعه غدیر
۱۳	مناشده و احتجاج به حدیث غدیر
۱۵	غدیر در کتاب عزیز
۱۶	عید غدیر خم در اسلام
۱۶	داستان تهنیت
۱۷	عید غدیر نزد عترت طاهره
۱۷	بررسی سند حدیث غدیر
۱۸	مفاد حدیث غدیر
۲۰	عبادات و اعمال وارده در عید غدیر
۲۰	شعر غدیر
۲۱	شاعران غدیر
۲۲	غدیریه امیرالمؤمنین(ع)
۲۲	حسان بن ثابت و غدیر
۲۵	درباره مرکز

بر کناره های کتاب «الغدیر فی الکتاب و السنة و الادب»

مشخصات کتاب

نام کتاب: بر کناره های کتاب «الغدیر فی الکتاب و السنة و الادب»

نویسنده کتاب: زینلی، غلامحسین

ناشر کتاب: مولف

زبان کتاب: fa

خیراندیش دیجیتال: جناب آقای سید علی بحرینی به نیابت از مرحومه حاجیه خانم کسایی _ گروه هم پیمانان موعود غدیر.

ص: 1

اشاره

بر کناره های کتاب الغدیر فی الکتاب و السنة و الادب»

غلام حسین زینلی

پیامبر اسلام(ص) در سال دهم هجری، برای اولین بار پس از هجرت، برای گذاردن حج، قصد مکه نمود. بسیاری از مسلمانان به مدینه آمدند و هنگامی که پیامبر(ص) از مدینه بیرون شدند، جمعیت زیادی آن حضرت را همراهی می کردند.(1)

حج آن سال با حضور رسول خدا(ص) برگزار شد. وقت آن بود که حجاج به وطن خویش بازگردند. کاروان حاجیان به جحفه، یا وادی غدیر» رسیده بود که جبرئیل امین(ع) نازل گشت و آیه آمد: یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک و ان لم تفعل فما بلغ رسالته (مانده، 67)؛ ای پیامبر چیزی را که از طرف پروردگارت بر تو نازل شد، ابلاغ کن که اگر این کار را نکنی، رسالت او را انجام نداده ای.

پیامبر(ص) فرمان توقّف داد و آنان که از وادی غدیر گذشته بودند، برگشتند و آنان که نرسیده بودند، به آرامی از راه رسیدند.

مؤذن رسول خدا(ص) بانندای الله اکبر» از وقت نماز ظهر خبر داد. نماز ظهر و عصر به امامت پیامبر بزرگوار اسلام(ص) و در زیر سایه درختان غدیر برگزار شد.

پس از پایان نماز، پیامبر(ص) در میان جمعیت و بالای جهاز شتران به ایراد خطبه پرداخت: ایها الناس: من أولى الناس بالمؤمنین من انفسهم؟ قالوا: الله ورسوله اعلم. قال: ان الله مولای و انا مولی المؤمنین و انا أولى بهم من انفسهم، فمن کنت مولاه

ص: 1

1- مورخان شمار آنان را بين نود تا يكصد و بيست و چهار هزار تن و بيستر ثبت نموده اند. ر.ك: الغدير في الكتاب والسنة والادب، علامه اميني، بيروت، مؤسسه اعلمي، 1314هـ.ق، ج1، ص27

فعلیّ مولاہ. (حضرت _ ص _ این جملہ راسہ بار و بہ گفتہ احمد بن حنبل، چہار بار تکرار فرمود).

سپس فرمود: اللّٰهُمَّ وَالِ مِنَ الْوَالِہِ، وَعَادَ مِنَ عَادِہِ، وَأَحَبَّ مِنَ أَحَبِّہِ، وَأَبْغَضَ مِنَ أَبْغَضِہِ، وَأَنْصَرَ مِنَ نَصْرِہِ، وَأَخَذَ مِنَ خِذْلِہِ، وَأَدْرَ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ، أَلَا فَلْيَبْلُغِ الشَّاهِدَ الْغَائِبَ.

ہنوز جمعیت پراکندہ نشدہ بود کہ آیہ نازل گشت: الْیَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِیْنَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا. (مائدہ، 3)

سپس مردم بہ علی بن ابی طالب (ع) تہنیت گفتہ و با او بہ عنوان امام و پیشوای امت اسلامی، بیعت کردند و نخستین کسان ابوبکر و عمر بودند. (1)

چنانکہ ملاحظہ شد، خداوند سبحان فرمان ابلاغ را ہنگامی صادر فرمود کہ جمعیت زیادی از مسلمانان آن عصر، دور ہم گرد آمدہ بودند. رسول اسلام (ص) نیز دستور داد: حاضران، داستان غدیر را بہ غایبان اعلام کنند، تا حدیث غدیر خم نشر و گسترش یابد. همچنین خداوند آیاتی در این بارہ نازل فرمود، تا واقعہ غدیر در ہر عصر و زمان در دل مسلمانان زندہ بماند. (2)

امامان معصوم (ع)، نیز ہموارہ بہ این واقعہ مہم استدلال می کردند و پس از آنان، علما و بزرگان دین در بزرگداشت این واقعہ مہم کوشیدہ اند. و جالب اینکہ جمع زیادی از دانشمندان اہل سنت واقعہ غدیر را در آثار و نوشتہ های خود منعکس نمودہ، و گروہی از آنان، تالیفات مستقلی در این بارہ از خود بر جای نہادہ اند.

تاریخ نشان می دہد، نخستین بار در همان روز غدیر دربارہ این حادثہ و فضایل امیرالمؤمنین (ع) بحث و گفتگو شدہ است. حسان بن ثابت انصاری اولین کسی است کہ دربارہ ولایت

ص: 2

1- الغدیر، ج 1، ص 28_30

2- همان، ج 1، ص 31

امام علی بن ابی طالب (ع) شعر سروده، و آن را در محضر رسول خدا(ص) و در اجتماع با شکوه روز غدیر خوانده است. (1)

و از آن تاریخ تا کنون همواره غدیر شناسی ادامه یافته و از روند تکاملی نیز برخوردار بوده است. و همواره این حدیث در آثار، ثبت و ضبط می شده است. در سالهای پایانی سده سوم هجری قمری، ابن جریر طبری « کتاب الولاية فی طرق حدیث الغدیر » را درباره حدیث غدیر تألیف نموده است.

در قرن چهارم ابن عقده « الولاية فی طرق حدیث الغدیر »، ابوبکر تمیمی جعابی « (من روی حدیث غدیر خم)، ابن انباری واسطی « (طرق حدیث الغدیر)، ابو غالب احمد بن محمد زراری « (جزء فی خطبة الغدیر)، ابوالفضل محمد بن عبد الله شیبانی « (من روی حدیث غدیر خم)، حافظ دارقطنی « (جزء فی طرق حدیث الغدیر) و شیخ محسن بن حسین بن احمد نیشابوری « (بیان حدیث الغدیر)، آثار مستقلى درباره حدیث غدیر خم تألیف نموده اند.

در سده پنجم علی بن عبدالرحمان بن عیسی عروة الجراح « (طرق خبر الولاية)، ابو عبد الله حسین بن عبید الله غضائری « (کتاب یوم الغدیر)، حافظ ابو سعید مسعود بن ناصر بن ابی زید سجستانی « (الدراية فی حدیث الولاية)، و ابوالفتح محمد بن علی بن عثمان کراجکی « (عدة البصیر فی حج یوم الغدیر)، درباره حدیث غدیر، آثاری تألیف کرده اند.

در سده ششم علی بن بلال « (حدیث الغدیر)، شیخ منصور اللائی رازی « (حدیث الغدیر) و شیخ علی بن حسن طاطری « (کتاب الولاية؛ فضائل امیر المؤمنین - ع -)، آثار مستقلى درباره حدیث غدیر تألیف کرده اند.

در قرن هفتم ابوالقاسم عبیدالله بن عبدالله حسانى « (دعاة الهداة الى اداء حق المولاة)

ص: 3

و در قرن هشتم شمس الدین محمد بن احمد ذهبی «(طرق حدیث الولاية) و در قرن نهم شمس الدین محمد بن محمد جزری دمشقی»
(أسنى المطالب فی مناقب علی بن ابی طالب)، آثار ویژه ای درباره حدیث غدیر تألیف نموده اند. (1)

غدیر پژوهی، همچنان ادامه یافت تا در سده سیزدهم هجری قمری، بزرگمردی از فرزندان و پیروان امیرالمؤمنین (ع) علامه میر حامد حسین موسوی هندی «(م 1306هـ.ق) با پدید آوردن اثر ارزشمند عبقات الأنوار»، تحوّل علمی و تازه ای در مورد حدیث غدیر ایجاد کرد. این دانشمند نامی، این کتاب بزرگ را به بررسی طرق حدیث غدیر، تواتر آن و مفاد آن اختصاص داد.

وی، مجموعه تحقیقات و پژوهشهای خود را براساس منابع و آثار معتبر اهل سنت، مستند ساخت و این امر موجب شد تا کتابش نزد پیروان مذاهب اهل سنت نیز مقبول واقع شود. اثر ارزشمند میرحامد حسین، برجسته ترین اثری بود که تا آن روز، در زمینه غدیرشناسی به انجام رسیده بود.

پس از میرحامد حسین «مباحث غدیرشناسی، پرخورشتر از گذشته ادامه یافت و آثار مهمی پدید آمد، تا آنکه مادر روزگار، محقق فرزانه، دانشمند نامدار تشیع، علامه شیخ عبدالحسین امینی» را بدنیا آورد. او از مردان صالح و از پیروان راستین امیرالمؤمنین (ع) بود و بدون تردید، اثر جاودانه اش الغدیر فی الکتاب والسنة والأدب، برجسته ترین، مستدل ترین، و پرمحتواترین و جامع ترین اثری است که تا کنون درباره حدیث غدیر و نیز زندگانی و فضایل امیرالمؤمنین (ع) پدید آمده و به گونه ای ابتکاری به جهان علم و دین عرضه شده است.

اکنون در این نوشتار برآنیم تا گزارشی اجمالی از الغدیر» علامه

ص: 4

امینی، به ارادتمندان مولای متقیان(ع) تقدیم کنیم و پیشاپیش، به نواقص و کاستی های آن معترفیم.

راویان واقعه غدیر

مؤلف ارجمند در جلد نخست الغدیر» (جلد اول و دوم در ترجمه فارسی)⁽¹⁾ پس از بیان ارزش دانستن درست تاریخ، اهمیت واقعه غدیر و عنایتی که در طول تاریخ اسلام به حدیث غدیر شده است، به ذکر راویان حدیث غدیر پرداخته و آنان را به سه دسته تقسیم کرده است:

دسته اول: وی، نخست، در جستجویی گسترده و مبتنی بر اصول علمی، از میان صحابه و یاران رسول خدا(ص) _ قرن اول هجری و عصر صحابه _ نام یکصد و ده تن را به ترتیب حروف الفبا ذکر می کند که همگی حدیث غدیر را نقل کرده اند و در شمارش این کسان از ابو هریره دوسی» آغاز می کند و به ابو مُرّازم یعلی بن مرّة بن ثقفی» پایان می دهد.⁽²⁾

علاوه بر این، مؤلف دانشمند، آثار و منابعی را که راویان یاد شده (دسته اول) را ثبت و ضبط نموده اند، با ذکر مشخصات و صفحه آورده است.

همچنین در میان صحابه راوی حدیث غدیر، چهره های شاخص و برجسته ای از جمله: امام حسن بن علی(ع)، امام حسین بن علی(ع)، سعد بن ابی وقاص، زبیر بن عوام، اسامة بن زید، ابی بن کعب، ام سلمه، جابر بن عبد الله انصاری و... مشاهده می شود که این موضوع بر اهمیت واقعه غدیر افزوده و درستی و قطعی بودن حدیث غدیر را روشن می سازد.

دسته دوم: مؤلف عالیقدر، پس از صحابه، نام هشتاد و چهار تن از تابعین» را که حدیث غدیر را روایت نموده اند، به ترتیب حروف

ص: 5

1- قابل ذکر است که هر جلد از الغدیر در دو جلد ترجمه و منتشر شده است.

2- الغدیر، ج 1، ص 35_87

الفبا نام می برد. وی این دسته را از ابو راشد حبرانی «آغاز، و به ابو نجیح یسار ثقفی» پایان داده است. (1)

دسته سوم: در این قسمت، مؤلف از آغاز سده دوم تا سالهای پایانی سده چهاردهم هجری قمری به جستجوی راویان حدیث غدیر پرداخته، و سیصد و شصت دانشمند برجسته اهل سنت را که حدیث غدیر را در کتابهای خود ثبت یا کتابی مستقل در این باره تألیف کرده اند (اعم از ائمه حدیث، تاریخ، تفسیر و کلام) به ترتیب عصر و زمان هر یک و با ذکر تاریخ وفات آنان، نام می برد.

صاحب الغدیر، این گروه را با نام ابن دینار جمحی مکی (م 115 هـ.ق) آغاز نموده، و به حافظ مجتهد شهاب الدین ابوالفیض، احمد بن محمد بن صدیق، پایان داده است. شماری از این دسته عبارتند از:

1_ ابو عبدالله محمد بن ادريس شافعی (م 204 هـ.ق)، امام شافعی،

2_ ابو عبدالله احمد بن حنبل شیبانی (م 241 هـ.ق)، پیشوای حنبلیان،

3_ حافظ ابو عبدالله محمد بن اسماعیل بخاری (م 256 هـ.ق)، مؤلف صحیح بخاری،

4_ حافظ ابو عبدالله ابن ماجه (م 271 هـ.ق) صاحب سنن ابن ماجه،

5_ ابو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبه دینوری (م 276 هـ.ق). (2)

نکته جالب توجه آنکه، داستان غدیر خم از جمله حقایق مسلم و غیر قابل تردید است که به حدّ اجماع امت اسلامی، از تشیع و تسنن رسیده است، و بارها مورد احتجاج و سوگند قرار گرفته است. این حقیقت موجب شده تا مخالفان غدیر، در برابر سند حدیث غدیر سر تسلیم فرود آورند و به ناچار به آن تن دهند و چون نتوانسته اند در سند آن خدشه ای وارد سازند، در دلالت آن به چون و چرا پرداخته اند؛ اما

ص: 6

1- همان، ج 1، ص 89_101

2- همان، ج 1، ص 102_190

منطق نیرومند و بیان صریح، فصیح و قلم دقیق مؤلف آزموده و زبردست الغدير»، باب هر گونه چون و چرا را بر روی آنان بسته و راهی جز تسليم در برابر مفاد حديث غدیر، فرا روی آنان باقی نگذارده است.

کتابهای تألیف شده درباره حديث غدیر

مؤلف ارجمند، در ذیل عنوان فوق، از بیست و شش دانشمند فریقین نام برده است که در فاصله قرن سوم تا قرن چهاردهم هجری آثار مخصوصی درباره حديث غدیر خم تألیف نموده اند. وی سپس آثار آنان را به اجمال، مورد بررسی قرار می دهد. (1)

مناشدة و احتجاج به حديث غدیر

مناشدة (2) و احتجاج به حديث غدیر

علامه امینی، در ادامه جلد نخست الغدير»، مناشدتها و احتجاجهایی که به حديث شریف غدیر خم صورت گرفته، بیان و بیست و دو مورد نقل می کند که در تمامی آنها، به ولایت علی بن ابی طالب (ع) و داستان غدیر خم احتجاج شده و مورد تصدیق و تأیید مخاطبین قرار گرفته است. (3)

چنانکه پیش از این نیز اشاره شد، واقعه غدیر خم از ابتدای وقوع تا عصر حاضر، پیوسته مسلم و حوادث غیر قابل تردید بوده است، به طوری که دوست و دشمن به آن اذعان داشته و آنرا بازگو می نمودند. از این روی بین صحابه و تابعین، چه پیش از دوران خلافت ظاهری امیرالمؤمنین (ع) و چه در عهد خلافت آن حضرت (ع) و اعصار پس از آن، استدلال به حديث غدیر و یاد آوری آن با مبادله سوگند (مناشدة) بسیار دست داده است.

مؤلف الغدير» این فصل از کتاب را با مناشده های شخص امیرالمؤمنین (ع) آغاز نموده است که نمونه ای از آن چنین است: مناشده علی (ع) در روز شورا»، در سال

ص: 7

1- همان، ج 1، ص 191_198

2- مناشدة: قسم خوردن و حجت آوردن.

3- الغدير، ج 1، ص 199_257

حضرت (ع) در این مناشده، که آن را در جمع اعضای شورا و با هدف اثبات حقّ خود انجام داد، بخشی از فضایل و امتیازات خویش را برشمرد و فرمود: من به طور مؤکّد به چیزی بر شما احتجاج و استدلال خواهم نمود که هیچ فرد عرب و غیر عربی از شما نتواند آن را دگرگون نماید».

سپس فرمود: همه شما را سوگند می دهم به خدا، آیا در میان شما کسی هست که پیش از من به وحدانیت خدا ایمان آورده باشد؟» همگی گفتند: نه.

فرمود: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در میان شما کسی هست که برادری چون جعفر طیار داشته باشد که در بهشت با فرشتگان پرواز می کند؟» همگی گفتند: به خدا سوگند، نه.

فرمود: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در میان شما غیر از من کسی هست که عمویی چون عموی من حمزه داشته باشد که شیر خدا و شیر رسول خدا(ص) و سرور شهیدان است؟» گفتند: به خدا سوگند، نه.

فرمود: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در میان شما جز من کسی هست که همسری چون همسر من، فاطمه دختر محمّد(ص) داشته باشد، که بانوی زنان اهل بهشت است؟» گفتند: به خدا سوگند، نه.

فرمود: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در میان شما جز من کسی هست که دو سبط، مانند دو سبط من، حسن و حسین داشته باشد که آقا و سرور جوانان اهل بهشت می باشند؟» گفتند: به خدا قسم، نه.

فرمود: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در میان شما جز

من کسی هست که چندین بار با رسول خدا(ص) نجوا کرده باشد و پیش از هر نجوا، صدقه داده باشد؟» گفتند: به خدا قسم، نه.

فرمود: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در میان شما جز من کسی هست که رسول خدا(ص) درباره او فرموده باشد: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، اللَّهُمَّ وَالِ مِنَ الْوَالِهَةِ وَعَادَ مِنْ عَادَاهُ، وَانصُرْ مَنْ نَصَرَهُ لِيَبْلُغَ الشَّاهِدَ الْغَائِبَ؟» گفتند: به خدا قسم، نه. (1)

و شگفتا که اعضای شورا، در تمام موارد یاد شده، همگی سخن حضرت را تصدیق کردند، با این حال، صاحب این فضایل را نادیده گرفتند و به کس دیگری رأی دادند!

غدیر در کتاب عزیز

صاحب الغدیر» در ادامه، بحث غدیر در کتاب عزیز» را بیان نموده، و سه آیه از قرآن کریم را که به اتفاق فریقین، درباره داستان غدیر خم و ولایت امیرالمؤمنین(ع) نازل شده، ذکر کرده اند.

این آیات عبارتند از:

1_ آیه تبلیغ: يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلِّغْتَ رِسَالَتَهُ (مائده، 67).

مؤلف، در ذیل این آیه، نام سی تن از دانشمندان بزرگ اهل سنت را ذکر کرده است که همگی آنان به نقل از صحابه رسول خدا(ص) گفته اند: این آیه در روز غدیر خم و در مورد انتخاب علی بن ابی طالب(ع) به امامت و جانشین پیامبر(ص) نازل شده است. از آن جمله اند: طبری، ابن ابی حاتم، ابن مردویه، ابن عساکر، ابو نعیم، ثعلبی، واحدی، سجستانی و... (2)

2_ آیه اکمال دین: الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي (مائده، 3).

امامیه اتفاق نظر دارند که این آیه کریمه، در روز غدیر و پس از آنکه رسول خدا(ص)،

ص: 9

1- همان، ج 1، ص 199_204

2- همان، ج 1، ص 268_273

ولایت امیرالمؤمنین(ع) را اعلان فرمود، نازل شده است. مؤلف محترم الغدیر» این حقیقت را از شانزده تن از دانشمندان برجسته اهل سنت نیز نقل کرده اند، که از آن جمله اند: حافظ ابونعیم، خطیب بغدادی، ابن عساکر، جلال الدین سیوطی و... (1).

3_ آیه عذاب واقع: سئل سائل بعذاب واقع... (معارج، 1_3).

این آیه نیز از جمله آیاتی است که پس از نص غدیر، درباره ولایت امیرالمؤمنین(ع) نازل گشته است.

علامه امینی این مطلب را از بیست و نه دانشمند از اهل سنت، که وثاقت آنان مورد قبول است، نقل نموده اند. شماری از آنان عبارتند از: قرطبی، سبط ابن جوزی، ثعلبی، شیخ محمد عبده، و... (2).

مؤلف دانشمند، ضمن بحث در آیات پیشگفته، به نقد اتهاماتی که برخی، جاهلان و یا مغرضانه به شیعه نسبت داده اند، پرداخته و به آن پاسخ گفته و حقیقت امر را روشن ساخته است. از جمله: نقدی بر قرطبی» و قسطلانی» در ذیل آیه تبلیغ»؛ نقدی بر سیوطی» و آلوسی» در ذیل آیه اکمال دین»؛ نقدی بر ابن تیمیه» در ذیل آیه عذاب واقع».

عید غدیر خم در اسلام

علامه امینی، در این عنوان، دلایل جاودانگی عید غدیر در اسلام را بیان می کند و عید گرفتن این روز تاریخی را، از دلایل جاودانگی حدیث غدیر می داند.

وی می افزاید:

گرچه شیعیان بیش از هر کس دیگری نسبت به این امر اظهار علاقه می کنند، لکن این عید اختصاص به شیعیان ندارد و سایر فرق اسلامی نیز، این عید را بزرگ می شمارند. (3)

داستان تهنیت

براساس روایت زید بن ارقم، پیامبر(ص) در غدیر خم و پس از نزول آیه تبلیغ» به مردم دستور داد تا

ص: 10

1- همان، ج 1، ص 275_283

2- همان، ج 1، ص 285_293

3- همان، ج 1، ص 316_319

از صمیم قلب با علی (ع) عهد و پیمان بستند، و اولاد و اهل بیت خویش را نیز بدان ملزم کنند. و فرمود که بر علی (ع) سلام کنند و بر ولایت و امیری او بر مؤمنان، تصریح کنند.

مردم نیز فرمان بردند، و نخستین کسانی که با پیامبر (ص) و علی بن ابی طالب (ع) دست دادند و تهنیت گفتند، ابوبکر، عمر، عثمان، طلحه و زبیر بودند. (1)

سپس مؤلف داستان بیعت شیخین (ابوبکر و عمر) با علی (ع) را، از شخصیت تن از دانشمندان طراز اول اهل سنت نقل نموده، و سلسله ناقلا-ن این داستان را به جمعی از صحابه رسول خدا (ص) منتهی ساخته است، که از آن جمله اند: عبدالله بن عباس، ابوهریره، براء بن عاذب و... (2).

عید غدیر نزد عترت طاهره

عید غدیر را، هم امام علی بن ابی طالب (ع)، و هم دیگر امامان معصوم (ع) جشن می گرفتند و آن را بزرگترین عید اسلامی می دانستند.

نقدی بر نویری» و مقریزی» (3)

چنانکه ملا-حظه شد در عصر رسالت نیز، همواره عید غدیر مورد توجه صحابه و بزرگان اسلام، بویژه مورد عنایت و توجه خاص امیرالمؤمنین (ع) و اهل بیت (ع) بوده است. با این حال، نویری» و مقریزی» عید غدیر را از بدعت‌های معزّ الدوله علی بن بویه» در سال 352هـ.ق. دانسته اند. اما علامه امینی به نقد سخن آنان پرداخته و بی پایگی آن را به اثبات رسانیده اند. (4)

بررسی سند حدیث غدیر

مؤلف الغدیر» در ادامه، سند حدیث غدیر را بررسی و تواتر لفظی و معنوی آن را ثابت می کند و نام چهل و سه عالم و حافظ بزرگ اهل سنت را می برد که به صحّت حدیث غدیر تصریح نموده اند، و عده

ص: 11

1- همان، ج 1، ص 319

2- همان، ج 1، ص 321_324

3- همان، ج 1، ص 334_338

4- همان، ج 1، ص 339_341

زیادی نیز، آن را در کتابهای خود نقل کرده اند.

بدین ترتیب، مؤلف نشان داده اند که هرگز حدیثی به این مرتبه از ثبوت، یقین و تواتر نرسیده است، تا بدان جا که تعدادی از دانشمندان اهل سنت، از جمله شمس الدین جزری» رساله مستقلى در اثبات تواتر این حدیث تألیف نموده است. (1)

وی، آنگاه نظر ابن حزم» را درباره قاتل علی(ع) نقل می کند که می گوید: ابن ملجم، علی(ع) را در حال تأویل و اجتهاد کشت و چنین قتلی قصاص ندارد، بلکه ابن ملجم يك ثواب نیز دارد، چون او اجتهاد کرد ولی به خطا رفت! و سپس به نقد سخن ابن حزم می پردازد، و براساس کتاب خدا و سنت رسول(ص) او را در يك محکمه تاریخی، محاکمه می کند. (2)

سخن ابن حزم» به اینجا ختم نمی شود، بلکه او ابوالغادیه» قاتل عمار یاسر را نیز مجتهد و مأجور می داند، و معتقد است که معاویه و عمرو عاص، نیز در جنگ با علی بن ابی طالب(ع) به اجتهاد خود عمل نموده و مستوجب پاداشند! (3)

مفاد حدیث غدیر

بحث مهم دیگری که علامه امینی، تمام و کمال به آن می پردازد، دلالت و مفاد حدیث غدیر» است. ایشان، با يك بحث بسیار جالب علمی و ادبی، اثبات نموده اند که لفظ مولی» که در حدیث غدیر آمده، به معنای اولی بالشیء» برتری امیرالمؤمنین(ع) بر جمیع مسلمین، حتی بر خلفای سه گانه است؛ زیرا آنان که در اجتماع عظیم روز غدیر خم این لفظ را از زبان رسول گرامی اسلام(ص) شنیدند، و یا کسانی که بعدها این خبر مهم به آنان رسید، همه، همین معنا را از

ص: 12

1- همان، ج 1، ص 346_366

2- همان، ج 1، ص 383

3- همان، ج 1، ص 389

لفظ مولی» درك کرده اند و پیوسته پس از آنها، در میان رجال شعر و ادب، تا عصر حاضر جریان داشته است. و این وحدت تشخیص، برهانی است قاطع بر مقصود ما. جالب اینکه، خود شیخین (ابوبکر و عمر) نیز همین معنا را از لفظ مولی» فهمیده بودند و چرا که در غیر این صورت تهنیت گفتن و بیعت کردن آنان با آن حضرت (ع) معنا نداشت.

مؤلف هوشیار الغدیر» در بررسی معنای واژه مولی»، نخست بیست و هفت مورد از معانی مولی» را ذکر می کند و سپس بیست قرینه غیر قابل خدشه و تعیین کننده ارائه می کند که تمامی آنها نشان دهنده و مؤید آن است که واژه مولی» در حدیث غدیر به معنای اولی بالشیء» است و بس و به هیچ یك از معانی دیگر نمی تواند باشد.

بنابراین، با وجود این همه قراین اطمینان آور، جای هیچ گونه مناقشه ای در دلالت حدیث غدیر باقی نمی ماند. (1)

یکی از قراین یاد شده، سخن رسول خدا(ص) در مقدمه حدیث غدیر است که فرمود: أَلستُ أُولی بکم من أنفُسکم؛ آیا من، از خودتان به شما سزاوارتر نیستم، و سپس فرمود: فمن كنت مولاة فعلى مولاة.

این حدیث را با همین ترتیب بسیاری از علمای فریقین روایت نموده اند، و صاحب الغدیر» آن را از شصت و چهار تن از علما و حفاظ اهل سنت نقل نموده است. (2)

احادیثی که معنای مولی» را تفسیر نموده است

مؤلف، سپس فصلی را با عنوان احادیثی که معنای مولی و ولایت را تفسیر نموده است»، گشوده و در آن، احادیث فراوانی نقل کرده است. که در تمامی

ص: 13

1- همان، ج 1، ص 423_427

2- همان، ج 1، ص 428

آنها کلمه مولی» در همان معنایی استعمال شده که پیش از این در بحث دلالت حدیث غدیر» بیان شد.

جالب اینکه عده زیادی از دانشمندان اهل سنت نیز ما را همراهی نموده و کلمه مولی» را به همان معنایی دانسته اند که مقصود ماست و صاحب الغدیر» نام چهارده تن از آنان را ذکر نموده است. (1)

عبادات و اعمال وارده در عید غدیر

مؤلف در ذیل عنوان فوق، به بیان عباداتی پرداخته است که انجام آن در روز عید غدیر» سفارش و تأکید شده است؛ از جمله، روزه داشتن این روز.

شیعه، از طریق اهل بیت(ع)، و اهل سنت از طریق پیامبر(ص) نقل کرده اند که: روزه داشتن در روز هیجدهم ذوالحجه (عید غدیر)، ثواب فراوانی دارد. و نیز گروهی از دانشمندان اهل سنت از پیامبر گرامی اسلام(ص) نقل کرده اند که فرمود: هر کس روز هیجدهم ذوالحجه (روز غدیر) را روزه بدارد، برای او ثواب روزه شصت ماه نوشته می شود. (2)

صاحب الغدیر» حدیث پیشگفته را از سیزده تن از حفاظ بزرگ اهل سنت نقل نموده و سپس، به ابن کثیر که منکر این حدیث شده، پاسخ گفته، و سخن او را نقد و بررسی می کند.

شعر غدیر

از جمله مهمترین مباحث جلد دوم الغدیر فی الکتاب والسنة والادب»، شعر غدیر است.

مؤلف، نخست، شعر و شاعری را از منظر قرآن کریم مطرح نموده، و آنگاه مقام و منزلت شعر و شاعران را از دیدگاه پیامبر اکرم(ص) و ائمه هدی(ع) و بزرگان دین بررسی کرده است. (3)

پیامبر(ص)، شعرا را تکریم می نمودند و مورد تشویق قرار می دادند و از این زبان و سلاح در جهت اهداف مقدس، سود می جستند.

ص: 14

1- همان، ج 1، ص 449_458

2- همان، ج 1، ص 461

3- همان، ج 2، ص 14

همین امر باعث گردید تا شاعران بسیاری، از مرد و زن، پروانه وار، گرداگرد شمع وجود پیامبر(ص)، حلقه زنند و عاشقانه بسرایند.

امامان معصوم(ع) نیز شعرا را گرامی می داشتند و به پاس اشعار و سروده های آنان، محافل با شکوهی می آراستند و به آنان جوایز ارزنده ای اهدا می نمودند.⁽¹⁾

شاعران غدیر

علامه امینی در ادامه اثر ارزشمند خود، به شعرای غدیر پرداخته است و به دلیل اهمیت آن و هم به دلیل علاقه خاصی که به آن دارد، پیوسته تا پایان کتاب الغدیر» از آن سخن می گوید. اما افسوس که یازده جلد الغدیر» پایان یافت و بحث شعرای غدیر» ناتمام باقی ماند.

وی در این عنوان، از سده نخست هجری تا سالهای میانی سده دوازدهم، جمعاً یکصد و پنج تن از شعرای غدیر را نام می برد و تحلیل جامع و دقیقی از غدیرییه ها و زوایای مختلف زندگی آنان ارائه می کند و ادامه بحث شعرای غدیر» را به جلدهای بعدی الغدیر» موکول می کند، اما اکنون بیست و نه سال از درگذشت آن عالم ربانی می گذرد و هنوز جلدهای بعدی الغدیر» منتشر نشده است و اطلاعی از آن در دست نیست.

روش علامه امینی در بررسی زندگانی شعرای غدیر بر این است که نخست، آنان را به ترتیب قرنی که در آن می زیسته اند ذکر می کند، و سپس تحلیل جامعی از غدیرییه ها و دیگر آثار شاعر ارائه می دهد.

بررسی ابعاد مختلف زندگی، خانواده، مبارزات، سیر و سلوک اجتماعی، افکار، عقاید و... نیز از جمله مباحثی است که درباره هر یک از شعرای غدیر در الغدیر» به

ص: 15

چشم می خورد.

همچنین، ایشان به تناسب بیان فضایل اهل بیت عصمت و طهارت (ع) در اشعار شعرای غدیر، روایاتی که از سوی پیامبر اکرم (ص) صادر شده و بیان کننده آن فضایل است را، با اسلوب و روش بسیار زیبایی ذکر نموده و بحثهای تحقیقی و جامعی درباره هر يك از این فضایل به عمل می آورد. و بدینسان فضایل بسیاری از اهل بیت پیامبر (ص) و بخصوص شخص امیرالمؤمنین (ع) را، در اختیار خوانندگان قرار می دهد.

غدیره امیرالمؤمنین (ع)

چنانکه پیش از این نیز اشاره شد، مؤلف الغدیر «بحث شعرای غدیر را با شعرای قرن نخست هجری آغاز نموده، و دفتر غدیره سرایان سده نخست هجری را با نام مبارک امام علی (ع) گشوده است، و از امیرمؤمنان (ع) بعنوان طلایه دار و سر سلسله شعرای غدیر نام برده است.

آری، او پس از پیامبر اکرم (ص) فصیحترین مرد عرب است و آشنایی او به خصوصیات و موازین کلام عرب با هیچ شخص دیگری قابل مقایسه نیست و هموست که کلام پیامبر گرامی اسلام (ص) را من کنت مولاه فهذا علیّ مولاه» به امامی که طاعتش چون پیامبر (ص) بر همه واجب است، معنا می کند.

حضرت (ع) در پاسخ به نامه معاویه که به زعم خویش، برای خود فضایی برشمرده بود، چنین سرود:

محمّه النبى أخی وصنوی

و جعفه الذی یضحی و یئسی

وبنت محمد سکنی و عرسی

وسبطا احمد و لدای منها

سبقتکم الی الاسلام طراً

فاوجب لی ولایتہ علیکم

فویه ثم ویه ثم ویه

علامه امینی از بیهقی «دانشمند اهل سنت نقل کرده اند که گفته است: حفظ این اشعار بر دوستان و پیروان علی (ع) واجب است تا مفاخر آن حضرت را بدانند.»

حسان بن ثابت و غدیر

غدیر سرای

دیگر عصر رسالت، حسان بن ثابت است. او نخستین شاعر غدیر و از جمله کسانی است که خود شخصاً در غدیر خم حضور داشته و سخنان رسول گرامی اسلام (ص) را از نزدیک شنیده و از کلمه مولی، امامت و ولایت امیرالمؤمنین (ع) را فهمیده است. (1)

وی در بخشی از اشعار خود که در محضر رسول خدا (ص) و در اجتماع باشکوه غدیر خم سروده و قرائت کرده است، چنین می گوید:

ینادیهم یوم الغدیر نبیهم

فقال: فمن مولاکم ونبیکم

الهک مولانا وانت نبینا

فقال له: قم یا علی فانتی (2)

فمن کنت مولاہ فهذا ولیہ

هناک دعا: اللّهم وال ولیہ

علامه امینی، پس از حسان بن ثابت «شعرای دیگر غدیر را یک به یک نام برده و نمونه های متعددی از غدیریه های آنان را ذکر نموده و بررسی می نماید. و جالب توجه اینکه، تمامی این شعرا که آشنا به موازین کلام عرب و صاحب نظر بوده اند، از کلمه مولی» در حدیث غدیر، امامت و ولایت علی (ع) را فهمیده اند.

در پایان، یک بار دیگر یادآور می شوم که هدف این نوشتار گزارش مختصری از کتاب عظیم الغدیر فی الکتاب والسنة والأدب، آن هم بخشهایی که مستقیماً به مسئله غدیر خم مربوط می شود، بوده است و الا این اثر بزرگ، مشحون از فضایل و مناقب امیرالمؤمنین (ع) و سرشار از نکات و لطایف غدیر پژوهی، دین شناسی و نقدهای روشن گرانه است، که در هیچ جای دیگری، چنین مجموعه ای با این خصوصیات و ویژگیها یافت نمی شود:

ص: 17

1- همان، ج 2، ص 40

2- همان، ج 2، ص 50

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارك امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

